

Mats Gellerfelt
16 år
1968

Den eviga storskaligheten

Vi måste acceptera Stockholms begränsningar som storstad. Det vilar, trots sakens allvar, ett löjts skimmer över dagens imperiedrömmar, skriver Mats Gellerfelt.

Det vilar ett slags storskalighetsmani över Stockholm. I en tid när man runt om i världen vill rädda det som räddas kan av en god och levande stadsmiljö och då man till och med i USA insett att bilismen i städerna inte längre kan eller får expandera, då går man i Stockholm åt andra hållet och projekterar motorleder, tunnlar och avgastorn.

Kronika

Den av riksdagen beslutade, världsunika nationalstadsparken är redan hotad av storskalighetsvansinnet. Kritikerna befarar att ekoparken kommer att byggas sönder – av Norra länken under Bellevueparken och av det nya Fysikcentrum, billobby och lärosätet i oskön förening. Detta är bara två av planerade projekt.

Storskalighetsmani

Som ett led i denna storskalighetsmani ingår försöket att få OS 2004 till Stockholm. Det är onekligen en bisarr paradox, att de inom näringslivet och inte minst inom Moderata samlingspartiet som annars ojar sig högljutt över slöseri med skattemedel, tycker att skattebetalarna skall stå för fiolen om OS, som allt fler befarar, kommer att bli ett ekonomiskt fiasko.

Antingen får vi betala via statsskatten, eftersom staten ställt en förlustgaranti, eller så får stockholmarna betala via kommunalskatten, eftersom den så kallade fullgörandegarantin gentemot IOK innebär att staten kan kräva tillbaka pengar av kommunen.

I kartans marginal

Men OS-lobbyen arbetar vidare med glädjekalkyler. "Här gäller det att satsa", utropar Dagens Industri. Vem skall satsa? "Vi måste sätta tillbaka Stockholm på kartan där det hör hemma", säger "OS-amiralen" Stenhammar. Som om Stockholm någonsin befunnit sig annat än i världskartans marginal!

Men OS väcker betydligt fler frågor än spelens ekonomi. Vad skall vi göra med alla påkostade

anläggningar, vi som fyller Stockholms Olympiastadion endast ett par gånger om året? Vem skall bekosta det löpande underhållet?

Säkerhetsaspekten är naturligtvis också den central. Mats Hulth har ju näst intill garanterat att säkerheten kommer att bli perfekt, eftersom vi, enligt titulus Hulth, saknar knäppgökar i Sverige. Är den resesugna internationella terrorismen underrättad? Har den redan hårt pressade svenska polisen resurser till en gigantisk bevakning – och vem skall betala den?

En nerklottrad stad

Och så gäller det staden Stockholm och Sveriges möjligheter att på ett värdigt sätt arrangera spelen. Även här har jag mina dubier. Stockholm är en hårt nerklottrad stad, alls ej längre en Mälardrottning – möjligen en prinsessa som förlorat titeln "kunglig höghet". Så vanskött som denna stad är numera borde man tänka efter två gånger innan man bjuder in "världens ungdom".

Risken är att OS i Stockholm urartar till en "Vattenfestival" med programmenlig ungdomsfylla och offentligt urinerande – den svenska nationalsporten.

Många små och stora frågor samverkar – som till exempel om socialtjänsten och socialnyttarna accepterar att vi åtminstone under OS befriar stadens parker från knarklangare och a-lag, som man helt hårdhänt gjorde i Atlanta? Och tror någon vettiga människor, som OS-lobbyen gör, att spelen till stor del kan finansieras med lottförsäljning? Det är nästan litet rörande svenskt.

Acceptera begränsningar

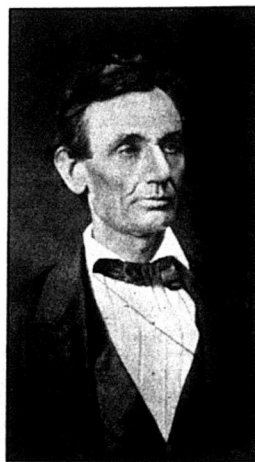
Vi måste acceptera Stockholms begränsningar som storstad. Det vilar, trots sakens allvar, ett löjts skimmer över imperiedrömmarna. Ungefär som när Mussolini drömde om att återupprätta det romerska imperiet och efter mycken möda och stort besvär fick ett utfattigt och förtorkat Abyssinien på halsen.

Jag tror inte att stockholmarna kommer att hänga Hulth & co upp och ner i en ställning på Sergels torg, som romarna gjorde med Il Duce.

Däremot kanske vi kan tänka oss tjära och fjädrar om vi, liksom miljoner andra invånare i OS-städer, i all öndlighet skall avbetala ett förlustspel – medan staden förfaller och inte ens har råd med kommunala bad eller papperskorgar längre.

Lincoln: en slug politiker

President Lincoln förde kriget med unionens oupplöslighet som förutsättning och tillerkände inte sydstatskonfederationen någon som helst legitimitet, konstaterar Per-Olof Bolander i sin anmälan av biografen *Lincoln* av David Herbert Donald.

Humorist och fatalist. Likt många människor med en stark humoristisk ådra var Abraham Lincoln en pessimist med anlag för depression.

När jag besökte Washington i mars var Lincoln-monumentet delvis dolt bakom byggnadsställningar. En annan skribent hade genast kunnat utnyttja den pågående restaureringen som en bild för USA:s uppgift att värda och utveckla det historiska arvet i en ständigt ny tid. Lincoln-monumentet kan lätt inspirera den motagliga till den sortens betraktelser, för ingen president är mer förknippad med synen på den amerikanska nationen som bäraren av ett universellt uppdrag i frihetens tjänst.

Saklitteratur

David Herbert Donald
Lincoln
Simon & Schuster, 1996

Nybyggarsonen Lincoln var fram till 1860 verksam i Illinois, långt från politikens och kulturens centra på östkusten. Grovarbetare, handelsmän, självfärd advokat; den karriär som snart nog kom att omfatta politiska uppdrag vittnade om personlig ambition och praktisk begåvning men antydde knappast en bestämmelse av nationell dignitet.

Politikern Lincoln var en slug taktiker som gått den långa vägen och kände systemets dolda mekanismer: kompromissmakandet i slutna, rökfyllda rum, voterings-tekniska skamgrepp och fördelanden av arvoderade tjänster.

Pragmatiker och idealist

Inuti pragmatikern fanns emellertid en idealist som väntade på att få komma ut. Ideologiska system at-traherade honom inte men vägledande ideal var en nödvändighet och Lincolns ideal var redan tidigt starkt kopplade till en amerikansk nationalism med företrädesrätt framför regionala identiteter.

Följaktligen avvisade han det demokratiska partiets strikt decentralistiska principer och förespråkade ett starkare federalt inflytande. Fram mot 1800-talets mitt blev slaveriet den stora stridsfrågan.

Lincoln var motståndare till slaveriet av moralisk övertygelse, men hans politiska ställningstagande diktades framför allt av det nationella idealet. Slaveriet kunde inte omedelbart förbjudas där det redan existerade men kunde heller inte tillåtas att spridas till de områden som var på väg att inlemmas som fullvärdiga delstater.

I det nya republikanska partiet med motstånd mot slaveriet som gemensam nämnare var Lincoln således en moderat kraft och han fördes fram som en kompromisskandidat.

Lincoln valdes till USA:s president hösten 1860, 51 år gammal. Hade han avlidit strax innan valet hade han idag varit en fotnot i amerikansk politisk historia. Det är inte den obkyrte advokaten och politikern som tronar i vit mar-mar, det är slavarbarns befriare och nationens räddare. Det är också ledaren för USAs blodigaste krig.

Kriget mot sydstaterna som brutit sig ur unionen blev det första moderna kriget.

Som motto för den senaste stora Lincoln-biografen har David Herbert Donald valt ett välkänt citat där presidenten tillstår att han långtifrån varit situationens herre utan styrt av händelseförloppet.

Donald, en mycket välmeriterad och utan stilistiska åthävor välskrivande historiker, vill betona det passiva draget hos Lincoln, hur han såg det som sin främsta uppgift att reagera på andras initiativ snarare än att själv vara pådrivande.

Samtidigt har Donald uttryckligen begränsat sig till att utan utvinkningar skildra Lincolns göranden och låtanden. En något märklig metodik, kan tyckas, för Lincolns påstådda passivitet borde väl snarare ropa efter ett bredare, mer analyserande perspektiv.

Men även om Lincolns passivitet var ett genuint karaktärsdrag var det också ett sätt att regera, genom att balansera fraktioner och tålmodigt invänta opinionen. Lincoln hade en övertygelse han följde och, vilket framgår av Donalds biografi, det krig som sammanfal-

ler med hans väsentliga politiska gärning, och som kostade över en halv miljon amerikanska liv, var Lincolns krig mer än någon annan, även om det också plågade honom mest av alla.

Kriget mot sydstaterna som efter den republikanska valsegern brutit sig ur unionen blev det första moderna kriget, en kraftmätning mellan mobiliserade samhällen där det folkliga engagemanget och det ideologiska färgade rättfärdigandet av kriget uteslöt en kompromiss-fred och tillsammans med vapentechnologin fick dödstalen att skena iväg.

Oupplösning union

Lincoln förde kriget med unionens oupplöslighet som förutsättning och tillerkände inte sydstatskonfederationen någon som helst legitimitet. Förhandlingar var således uteslagna, bara kapitulaton kunde avsluta kriget.

Presidenten hade instinktivt en bättre förståelse av krigets karaktär än generalerna som i det längsta tänkte i termer av det reglerade fälttågets preciosa manövrer, där terräng erövrades med ett minimum av manspillan och skadegörelse, det vill säga det slags civiliserade generalskap som nu efter ett århundrade av totala militära konflikter framstår som oseriöst dilettanteri.

Det naturliga målet var fiendens armé. Kriget gällde inte territoriella justeringar utan grundläggande idéer och arméerna, inte marken, var dessa idéers mest konkreta uttryck.

I Grant och Sherman fann Lincoln till slut befälvare som var både villiga och kapabla att bryta sydstaternas sega motstånd till priset av mänsklig och materiell ödeläggelse av oanade mått. De var sedemera fört borta det mesta av den skuld som vidlåder krigföringen men de var moderna mönstersoldater, lojala och lydiga den demokratiskt tillsatta politiska ledningen.

Hatade aldrig fienden

Lincoln var långt ifrån likgiltig för krigets lidanden. Han var ingen krigsromantiker och hatade aldrig fienden. Om priset i liv var omöjligt att förlikna sig med låg det yttersta ansvaret hos högre makter. Uppgiften måste dock slutföras, för unionen var också gudomligt sanktionerad.

Likt många människor med en stark humoristisk ådra var Lincoln en pessimist med anlag för depression. Humor och idealism var försvarslinjer som upprättats mot ett inre hot, den svartsyn som periodvis helt förlamat honom som ung.

Kanske fanns där också något mer och otäckare. Man kan åtminstone ana stråk av en fatalism så svart att när Lincoln skadade ner i det moderna krigets avgrund såg han en fruktansvärd sanning som inte kunde eller ens borde förhindras.

PER-OLOF BOLANDER